

INTERVENȚII DE URGENȚĂ ASUPRA TEXTILELOR ARHEOLOGICE DIN SĂPĂTURA DE LA MIRĂUȚI, DJR 1997

Elena MARTINEAC
Maria PAPUC

În cele ce urmează ne referim la intervenții de urgență, efectuate asupra unui ansamblu de veșminte aparținând unui personaj masculin, descoperit, în septembrie 1997, în săpătura arheologică de la Biserica Mirăuți, cavoul I, naos.

Este pentru a doua oară când Laboratorul de conservare – restaurare Suceava are de-a face cu acest gen de piese arheologice de mari dimensiuni, în același timp cu intervenția directă pentru aducerea lor la suprafață. În acest sens, s-a recurs la o colaborare multidisciplinară, cuprinzând în colectivul de intervenție arheologi, conservatori, restauratori pentru textile și fotografi.

Reușita acțiunii a fost asigurată de prof. Dr. Mircea D. Matei, Florin Hău, Victoria P. Batariuc, Monica Gogu (arheologi), Sidonia Macri, Carmen Marian, Elena Martineac, Maria Papuc (restauratori pentru textile), Ilie Cojocaru (conservator general), Mihai Ungureanu (fotograf), Viorica Lavric (chimist), Elena Tod (asca – fizician) și specialiști ai laboratorului cărora le mulțumim pentru competență și solitudine.

Literatura de specialitate aduce exemple de dispariție prin pulverizare, sub ochii specialiștilor, a unor fragmente textile arheologice

scoase din săpături și care nu au putut face obiectul unei documentări, din cauza neluării măsurilor celor mai eficiente pentru salvarea lor.

În intervenția care a fost efectuată la Sf. Gheorghe s-a ținut seama, cu bune rezultate, atât de Normele privind ocrotirea și conservarea bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al României, cât și de experiența restauratorilor din țară și de peste hotare. Încă de la început, s-a manifestat, din partea tuturor celor implicați în intervenție, o grijă deosebită pentru a nu se distruge conținutul complexului de veșminte, în operațiile de salvare – conservare a acestuia.

După deschiderea completă a cavoului de către arheologi, au intrat în acțiune restauratorii.

S-a trecut la perierea cu pensule moi a tuturor depunerilor de pământ, piatră, cărămidă de pe capacul sicriului, încercând apoi, ridicarea bucăților de capac.

În acest moment, s-a observat un atac biologic activ în zona picioarelor, din care motiv s-a pulverizat local cu timol 5% în alcool etilic absolut și s-a acoperit cu hârtie de filtru peste care s-a așezat vată cu aceeași soluție. A doua zi s-a scos

sicriul din cavou. Aceasta a necesitat mai multe etape de manipulare. S-a introdus o foaie de tablă între sicriu și podul de cărămidă, facilitându-se introducerea unui placaj de dimensiunea sicriului. S-a scos sicriul din spațiul cavoului, s-a așezat pe un suport de scânduri și cu ajutorul frânghiilor, s-a ridicat la nivelul pardoselii.

Contactul sicriului cu mediul atmosferic prezenta două mari pericole:

- pe de o parte, condiții noi de microclimat (temperatură ridicată, umiditate foarte scăzută, lumină) care puteau conduce la modificări bruște ale indicilor fizico-mecanici și chimici ai materialelor;

- pe de altă parte, posibilitatea de contaminare a pieselor de veșmânt cu germeni din atmosferă sau activarea celor din condițiile de zacere.

Din această cauză s-a acoperit sicriul de jur-împrejur cu hârtie de filtru, vată îmbibată cu formaldehidă și apă distilată, atât pentru dezinfectare cât și pentru a crea o umiditate cât mai apropiată de cea din cavou. Totul s-a învelit în folie de polietilenă și s-a fixat prin legături transversale, luându-se, totodată, măsuri de amortizare a șocurilor pe timpul transportului la Laboratorul Zonal din Suceava.

Chiar de a doua zi, s-a trecut la desfacerea acestuia și la detașarea, strat cu strat, a fragmentelor textile, respectiv, a pieselor textile componente a ansamblului de veșminte și a pieselor textile folosite la ritualul înmormântării. Astfel, primul strat a fost „giulgiul“, din

mătase damasată cu motiv ornamental (vrej șerpuind oblic în câmpul țesăturii între cele două liziere, ramuri ce cuprind, fructul de rodie, garofițe, frunze). Giulgiul a fost așezat, cu grijă, pe hârtie de filtru. Ridicând giulgiul a ieșit la iveală al doilea strat – un val din borangic pictat cu foiță de aur (motive florale). În timpul detașării, la contactul cu aerul, s-a distrus (pulverizat) unul din sistemele de țesere.

S-a detașat apoi „îmbrăcămintea de cap“, compusă din legătura de ochi, maramă, bonetă și cofă.

Legătura de ochi se prezintă sub formă de bentiță de mătase, pe care sunt dispuși ciucuri din fir de mătase policromă și fir metalic.

Marama este realizată din borangic, iar la unul din capete s-a identificat un fragment cu dungi late de 5 mm din bandă metalică.

Bonetă este confecționată din brocat cu motiv ornamental vegetal, executat din pluș și fir metalic.

Cofa din mătase de culoare grenă era folosită tot la ritualul înmormântării.

Prima piesă vestimentară – tunica – confecționată din mătase damasată, în motive vegetale de culoare roșie – vișinie – stanul și mânecile din țesătură *drappid orro* cu fir metalic, argint aurit pe suport de mătase și catifea. Tunica se încheie cu 10 nasturi filigranați.

După detașarea tunicii s-a detașat și cămașa din mătase tip pânză, foarte amplă, cu un creț la gât și gulcr aplicat, brodat pe suport de mătase, cu motive geometrice realizate din fir de

argint aurit și mătase policromă, iar mânecile foarte lungi.

În zona capului s-a detașat fragmentul de pernă, realizat din mătase brodată cu fir de mătase.

Toate piesele de veșminte din ansamblu prezintă degradări fizico – mecanice și chimice. Agenții de degradare (apă cu sărurile din sol și sărurile rezultate din descompunerile cadaverice) au dat naștere la procese de:

- oxidarea colorantului din fibre de mătase;
- modificarea lanțului macromolecular al fibrelor textile;
- formarea produșilor de coroziune ai metalului din firul metalic;
- neuniformizarea culorii fibrelor textile pe toată suprafața piesei;
- îmbătrânirea fibrei textile;
- plieri și șifonabilitate ridicată, uscure excesivă, frăgetizare, pierderea elasticității și flexibilității.

Tratamentele propriu-zise au demarat cu:

1. – curățări mecanice cu pensule moi de diferite mărimi, bisturie și spatule, pentru a îndepărta resturile humice și organice, rezultate din condițiile de zacere;

- s-au executat fotografii;
- s-au prelevat probe pentru investigarea materialelor componente și a produșilor de degradare.

Interventions d'urgence sur des textiles archéologiques

Résumé

Les fouilles archéologiques effectuées en septembre 1997 dans le naos de L'Eglise Sf. Gheorghe – Mirăuți à Suceava ont permis la decouverte d'un tombeau du XIV – XV siecle, d'un

2. – traitements umede – cu apa distilată, detergent neionic și cu saponaria.

- apă distilată și alcool etilic absolut;
- apă și glicerină pentru emolierie – hidratare.

Spălarea pieselor s-a făcut numai între plase, prin imersare în soluția de spălare și insistându-se cu pensulări, cu bisturiul pe zonele cu depuneri grosiere. Clătirile s-au efectuat sub duș sau prin imersie în apă distilată, piesele fiind fixate între plase de nylon. Ultimele băi de clătire au fost făcute prin imersie în apă distilată, cu 1 – 5 % glicerină. Procentul de glicerină a fost ridicat în funcție de gradul de fragilitate al pieselor după uscure. Uscurea s-a executat liber pe plasa de nylon așezate pe grătare de lemn.

Mânecile tunicii, boneta și giulgiul au fost tratate și cu baie de Complexon III în vederea redării luciului metalic, prin îndepărtarea produșilor de coroziune.

Nasturii metalici filigranați sunt dați pentru restaurare atelierului pentru metale din laborator.

Piese au răspuns greu tratamentelor efectuate, deoarece gradul lor de fragilizare nu permite, după 6 luni de tratamente, hidratări și emolieri, intrarea lor în procesul de consolidare.

personage masculin. Dans l'ouvrage que voici on présente, les actions entreprises par le collectif d'intervention, sur place, tout comme dans le laboratoire de restauration et conservation de Suceava, afin de sauver l'ensemble de vêtements, composé de: suaire, voile peindrer, lien des zeux, voile, bonnet, tunique, chemise et oreiller.